

bu kısmı, âdeta Fâtiha sûresindeki "mâ-likî yevmi'd-dîm" âyetinin geniş bir açıklaması mahiyetindedir.

Borç ve alacakların miktarıyla ödeme zamanlarının yazılmasını veya borçların rehin karşılığında verilmesini tavsiye eden âyetlerden sonra (âyet 282-283) göklerin ve yerin Allah'a ait olduğu, Allah'ın gizli açık herşeyi bildiği, dilediğini bağışlayıp dilediğini cezalandırabileceği ihtar edilir (âyet 284).

Sûre, İslâm dininin iman ilkelerini ve müslümanların din anlayışını belirleyen ve âdeta sûreyi baştan sona özetleyen şu meâlde bir hâtîme ile son bulur: Başta Hz. Peygamber olmak üzere bütün müslümanlar Allah'tan gelen vahye inanırlar. Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ederler ve iman açısından peygamberler arasında hiç fark gözetmezler. Allah'ın emirleri karşısında, "İşittik ve itaat ettik" derler ve mağfiret dilerler. Allah hiç kimseye taşıyamayacağı bir yük yüklemeyiz. Her kulun yaptığı iyilik de işlediği kötülük de kendisine aittir. Bilmeden veya unutarak işlenen hatalar bağışlanacaktır. Müminler Allah'tan af, mağfiret, rahmet ve kâfirlere karşı yardım dilerler (âyet 285-286).

Sonuç olarak denilebilir ki Bakara sûresi Allah'ın birliği inancına açıklık getirmiş ve ulûhiyyetle ilgili meselelere ağırlık vermiştir. Bundan sonraki Âl-i İmrân sûresinde ise nübüvvet konusu açıklanmış, Nisâ sûresinde kadın hakları ve aile düzeni ele alınmış, Mâide sûresinde helâller ve haramlar bildirilmiş, En'âm sûresinde çeşitli bâtil inançlar reddedilmiş, A'râf sûresinde âhîret hayatı ayrıntılarıyla anlatılmış, Enfâl ve Tevbe sûrelerinde cihadla ilgili meseleler üzerinde genişçe durulmuştur. Mushaf'ta Bakara sûresinden sonra gelen bu yedi uzun sûreden her biri bir başka açıdan onun muhtevasındaki konuları tefsir etmiş bulunmaktadır. Aslında Bakara sûresi Kur'an'ın bütün sûreleriyle doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili olan bir sûredir. Kur'an-ı Kerim'in en kısa özeti Fâtiha sûresi ise de Kur'an hükümlerinin hemen hepsini içinde toplamış olması bakımından Bakara sûresi de bütün Kur'an'ın icmal yoluyla bir başka özeti sayılabilir.

Bu özelliklerinden dolayı Fâtiha sûresinden sonra en faziletli sûre kabul edilen ve *Şahîh-i Buḥârî* ile ("Tefsîr", 2/1-55) Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde ("Tefsîr", 3) âyetlerinin tefsiriyle ilgili hadislerle genişçe yer verilen Bakara sûresinin fazi-

letine dair olan hadislerden bazıları şunlardır: "Kur'an'ı okuyunuz. Çünkü o kıyamet gününde kendisini okuyanlara şefaathçi olacaktır. İki Zehrâ'yı (Bakara ve Âl-i İmrân sûreleri) okuyunuz. Çünkü bu ikisi kıyamet gününde iki bulut kümesi veya iki gölgelik yahut da gökyüzünde kanatlarını açmış saf saf uçan iki alay kuş gibi gelecek ve okuyucularını koruyacaktır. Bakara sûresini okuyunuz. Çünkü onu iyice öğrenmek bereket, öğrenmemek ise büyük ziyandır" (Müslim, "Müsfîrîn", 252; Tirmizî, "Fezâ'ilü'l-Kur'an", 4; *Müsned*, IV, 361). "Her şeyin bir zirvesi vardır. Kur'an'ın zirvesi de Bakara sûresidir. Kim onu evinde bir gece okursa oraya üç gece şeytan girmez; kim onu evinde gündüz okursa oraya üç gün şeytan girmez" (Dârimî, "Fezâ'ilü'l-Kur'an", 13-15). "Kim Bakara sûresinin son iki âyetini geceleyin okursa bunlar kendisine yeter" (Buhârî, "Fezâ'il", 10, 27; Müslim, "Müsfîrîn", 254-256). Ayrıca Kur'an âyetlerinin en yücesi olan Âyetü'l-kürsî'nin bu sûrede yer alması da onun faziletini gösterir (Bakara sûresinin faziletine dair diğer rivayetler için bk. Aydemir, s. 112-133).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredat*, "bkr" md.; *Müsned*, IV, 361; Dârimî, "Fezâ'ilü'l-Kur'an", 13-15; Buhârî, "Fezâ'il", 10, 27, "Tefsîr", 2/1-55; Müslim, "Müsfîrîn", 252, 254-256, "Tefsîr", 1; Tirmizî, "Fezâ'ilü'l-Kur'an", 4, "Tefsîr", 3, 44; Taberî, *Tefsîr*, I, 205-575; II, 7-574; III, 7-595; IV, 7-600; V, 7-602; VI, 7-146; Fahrreddin er-Râzî, *Tefsîr*, II, 2-238; III, 2-245; IV, 2-212; V, 2-218; VI, 2-207; VII, 2-151; Fîrûzâbâdî, *Beşâr* (nşr. M. Ali en-Neccâr), Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-İlmiyye), I, 133-157; Süyûtî, *el-İtkân* (Bugâ), I, 82, 86-88; Âlûsî, *Râhu'l-me'ânî*, I, 83-514; Elmallî, *Hak Dini*, I, 146-1008; M. Reşid Rızâ, *Tefsîrü'l-menâr*, Kahire 1373/1956, I, 105-496; II, 1-496; III, 1-152; Ömer Rıza Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, İstanbul 1980, I, 15-81; Abdullah Aydemir, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri*, İzmir 1981, s. 112-133; Muhammed Tâhir b. Âşûr, *Tefsîrü't-tahrîr ve't-tenvîr*, Tunus 1984, I, 201-748; II, 5-503; III, 5-142; Abdullah Mahmûd Şehhâte, *Ehdâfî külli sûretin ve maḳşîdühâ fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Kahire 1986, I, 11-19; Mahmûd Şeltût, "Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Kerîm: Sûretü'l-Bakara", *Risâletü'l-İslâm*, I/3, Kahire 1949, s. 221-232; I/4 (1949), s. 335-346; II/1 (1950), s. 8-17; II/2 (1950), s. 117-128; Abdülatîf es-Sübki, "Nefehâtü'l-Kur'ân: Bakaratü Benî İsrâ'il", *Mecelletü'l-Ezher*, XXV/2, Kahire 1954, s. 136-140; Abdülganî Ahmed Nâcî, "Min Meşâhidü'l-hayât fi'l-Kur'ân: Meşâhidü'l-hivâr fi Sûretü'l-Bakara", *a.e.*, XLVIII/1 (1976), s. 31-36; Ahmed Azaş, "Bakara", *İA*, II, 242-243; Zuhûr Ahmed Ateş, "el-Bakara", *İDMİ*, IV, 692-693.

BAKARİ

(البقرى)

Şemsüddîn Ebü'l-İkrâm Muhammed b. Kâsım b. İsmâil el-Bakarî (ö. 1111/1699)

Ezher Camii şeyhülkurrâsi, Şâfiî fakihî.

Mısır'ın Dârülbakar köyünde doğdu. Tahsilini Kahire'de yaptı. Kıraatta Abdurrahman el-Yemenî, hadiste Bâbilî, Nureddin el-Halebî ve Burhâneddin el-Le-kânî, fıkhıta Mezzâhî, tarikat ve tasavvufta amcası Mûsâ b. İsmâil el-Bakarî gibi zamanın ileri gelen âlimlerinden faydalandı. Şâfiî fıkhı üzerinde derinleşti. Bununla beraber esas ihtisas alanının Kur'an ilimleri ve kıraat olduğu eserlerinden anlaşılmalıdır. Bilhassa kıraat konusunda kendisinden pek çok kişi istifade etmiştir.

Eserleri. 1. *el-Ḳavâ'idü'l-muḳarrere fi'l-fevâ'idü'l-muḳarrere*. Kıraat imamlarının okuyuş özellikleri ve kaideleri hakkındadır. 2. *Ḡunyetü't-tâlibîn ve mün-yetü'r-râgibîn*. Tecvidle ilgili olup *Muḳaddimetü'l-Bakarî* diye de bilinir. 3. *Hâşiye 'alâ risâle fi't-tecvîd ve'r-resm ve meḳaricü'l-ḥurûf*. Tecvid hakkında kaleme aldığı bir risâle üzerine yazdığı hâşiyedir. 4. *el-'Umdetü's-seniyye*. Sâkin nûn, tenvin, med ve kasır gibi tecvid kaideleri hakkındadır. 5. *Fethu'l-kebîri'l-müte'âl*. Âyetlerdeki bazı müşkülleri açıklamaktadır. Ayrıca *Fevâ'idü'l-vaḳf ve'l-ibtidâ'*, *Risâle fi't-tecvîd il-Kur'âni'l-Kerîm*, *Şerḫu Muḳaddimetü'l-Ecrûmiyye* adlı eserleriyle bir kasidesi bulunmaktadır (Şerḫu Muḳaddimetü'l-Ecrûmiyye ve *Fethu'l-kebîri'l-müte'âl* dışındaki eserlerinin yazma nüshaları için bk. Brockelmann, *GAL*, II, 429; *Suppl.*, II, 454; *Fihrisü maḳtûâtü Dâri'l-Kütübîz-Zâhiriyye*, I, 224-225, 436-439; *el-Fihrisü's-şâmil...*, II, 427-433).

BİBLİYOGRAFYA :

Murâdî, *Silkü'd-dürrer*, Bulak 1301 — Bağdad, ts. (Mektebetü'l-Müsennâ), IV, 121-122; Cebertî, *Acâ'ibü'l-âşâr*, I, 116; *Hediyyetü'l-ârifin*, II, 307; *İzâhu'l-meknûn*, II, 149; Brockelmann, *GAL*, II, 429; *Suppl.*, II, 454; Ziriklî, *el-A'lam*, VII, 229; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, XI, 136; *Fihrisü maḳtûâtü Dâri'l-Kütübîz-Zâhiriyye* (haz. Salâh Muhammed el-Haymî), Dimaşk 1403/1983, I, 224-225, 436-439; *el-Fihrisü's-şâmil li't-türâşil-'Arabîyyil-İslâmiyyil-maḳtûât: 'ulamü'l-Kur'ân, maḳtûâtü't-tecvîd* (nşr. el-Mecmû'u'l-melikî li-buhûsü'l-hadâretil-İslâmiyye), Amman 1406/1986, II, 427-433.

